

Plantes medicinals i remeis casolans al Berguedà

Introducció

En el moment de realitzar aquest treball he volgut descobrir quins remeis populars s'utilitzaven al Berguedà abans que es generalitzés l'ús de medicaments. També he volgut trobar quines són les plantes que podem trobar als boscos de la nostra comarca i quines utilitats se'ls ha donat tradicionalment. A més a més, l'ús de plantes remeieres és un coneixement que s'ha transmès oralment de generació en generació i que durant els últims anys s'ha anat perdent, si més no en un àmbit més popular, a causa de la facilitat que tenim per aconseguir medicaments.

Per poder fer aquest treball he realitzat diverses entrevistes a persones que han viscut a zones rurals del Berguedà, majoritàriament persones d'edat avançada, i que han utilitzat i segueixen utilitzant les plantes remeieres o realitzen remeis casolans, i a partir d'aquestes entrevistes n'he extret una llista de plantes remeieres amb les seves utilitats i que he contrastat entre les diferents entrevistes. També he fet una recerca pels boscos de la comarca i he recollit una mostra de les plantes amb propietats medicinals i n'he fet una guia i un herbari amb les característiques de

cada planta per no confondre-la amb una altra, ja que si no es coneix bé la planta que s'utilitza és millor no utilitzar-la, atès que una altra espècie semblant pot ser tòxica, i fins i tot aquella mateixa planta també pot ser-ho en quantitats que no siguin les recomanades o en el cas de determinades condicions físiques de la persona que se la pren. A més del nom científic de cada planta i el nom més comú, també ha estat necessari adjuntar altres noms populars que té la planta, ja que depenent de la zona de Catalunya on ens trobem una planta s'anomena d'una forma o d'una altra.

Les plantes medicinals

Les plantes remeieres habitualment es collien als boscos del voltant, però fins a principis dels anys 70 hi havia les *trementinaires*, unes dones provinents de la vall de La Vansa i Tuixén que venien herbes remeieres i remeis casolans com l'*oli d'aves* o *tintura d'arnica* i passaven a vendre-ho per les masies de Catalunya, també del Berguedà. Per exemple, a algunes masies de Vilada i de Sagàs recorden que fins fa uns quaranta anys encara hi passaven.

Aquest coneixement popular sobre plantes me-

dicinals també estava lligat, a vegades, a algunes creences màgiques. Així, els "curanderos", persones que anaven per les cases curant diverses malalties, sovint utilitzaven els remeis naturals com pegats, olis i herbes remeieres juntament amb oracions. No només aquests saludadors anaven per les cases a curar els malalts; a part del metge, a principis del segle XX, als pobles petits solia haver-hi alguna persona que coneixia millor l'ús de pegats i d'altres remeis i era la primera que anaven a buscar quan una persona emmalaltia, com per exemple, a Casserres, una dona que vivia a la casa Cal Ventura i anava per les cases preparant pegats i altres remeis.

Tipus d'aplicació

A l'hora d'aplicar o prendre's una planta es pot fer de diverses maneres per aprofitar les seves propietats al màxim, depenent de cada problema que volem tractar.

Es poden aplicar internament en infusions, que són les més utilitzades, decoccions, maceracions o xarops. També són molt habituals les barreges de diferents plantes per millorar-ne totes les propietats o el gust de la infusió.

Herba de cop.

Saüquer.

Marialluïsa.

Externament es poden aplicar en forma d'olis, que s'utilitzen per problemes musculars, bafes, que s'utilitzen en casos de problemes respiratoris, o pegats, que eren molt utilitzats i en els quals es posava la infusió, l'oli o la resina a un drap de lli i es deixava enganxat el temps necessari.

Depenent de cada malaltia i del tipus d'aplicació de la planta és més aconsellat utilitzar una part o una altra de la planta. També cal tenir en compte l'època de l'any idònia, per exemple, les arrels s'han de collir quan la planta no floreix, o les flors, que és millor collir-les en un dia sec i al migdia.

Remeis casolans

No només s'utilitzaven herbes remeieres per alleujar algunes malalties, sinó que també es realitzaven remeis amb animals o amb barreges de plantes medicinals amb olis o altres suports. Per exemple, s'utilitzava greix de teixó per alleujar les hemorroides. Alguns altres remeis que es feien a partir de plantes que podem trobar abundantment als boscos de la comarca com l'*herba de cop*, també anomenat *pericó*, a partir de la qual es fa oli de cop per reduir hematomes, o *oli de romaní*, amb el qual es fan fregues per problemes musculars o s'utilitzava antigament per fer créixer el cabells.

Herbes remeieres

Als boscos de la comarca hi ha una important quantitat d'herbes remeieres encara que actualment se n'utilitzen poques i el seu ús general és menys conegut. Algunes de les plantes que podem trobar són la *centaura*, que s'utilitzava pel mal al fetsge i per baixar la pressió de la sang, o la *cua de cavall* que té propietats antiinflamatòries.

Una altra planta que s'utilitzava freqüentment és el *ginebre blanc*, a partir del qual es pot fer oli de ginebre, que habitualment s'aplicava en forma de pegat per alleujar el dolor de torçades, o el *saüc* del qual es feien infusions per al constipat, gàrgares per a les angines o en barreges amb

altres plantes com per exemple amb *centfulles* per reduir la febre.

Podem trobar plantes no tan conegudes com aquestes i d'altres més populars com la *camamilla*, la *marialluïsa*, el *marduix* o el *timó*.

Conclusions

En conclusió, l'ús de plantes medicinals ha estat molt important sobretot a les zones rurals, on les possibilitats d'anar al metge o de prendre medicaments eren dificultoses. I també actualment, encara que ja no tinguem la necessitat d'utilitzar aquestes plantes, hem de saber que als boscos del nostre voltant hi ha plantes que poden tenir moltes utilitats sempre que sapiguem com i quan utilitzar-les. Això sí, abans de prendre's qualsevol planta és necessari assegurar-se de quina es tracta i quines conseqüències ens pots comportar el seu ús. De fet, hi ha tantes plantes amb propietats remeieres que durant el treball només he pogut trobar una mostra de les més utilitzades aquí a la comarca, ja que cada persona utilitzava unes plantes o barreges de plantes, a vegades bastant diferents entre cada persona, per tractar cada problema, i anomenen aquestes plantes de formes diferents depenent del lloc.

AUTOR: JOAN SUBIRANA PUIGCASAS
CENTRE: INSTITUT DE PUIG-REIG
TUTOR: JOAN PUIGDELLÍVOL ESQUIUS

De venda a les millors llibreries i quioscs de Berga i comarca

L'embassament de la Baells
(Cercs)

El volum 7è de la col·lecció que té per objectiu conèixer més bé el nostre patrimoni!

NOVETAT

www.zenobitaedicions.com
Tel. 93 875 7363
c/e: zb@zenobitaedicions.com

zenobita
edicions

Col·lecció Amb el suport de RUTA MINERA
patrimoni industrial i històric

La mina de petroli de Riutort
(Guardiola de Berguedà)

Viure al peu de la mina
Les colònies mineres de Cercs

La vall de Peguera

El tren de Manresa a Guardiola